

Uz dva izdanja na podravskom tlu: „Virje na razmeđu stoljeća” i „Spomenica sela Kalinovac”

Ako unaprijed tvrdimo da na podravskom tlu pisana riječ nije bila nikada zanemarena, ne možemo pogriješiti. Međutim, drugi je problem kako doći do saznanja na koji je način podravski čovjek bio vezan za pisanu riječ i koliko je on sam učestvovao u kreiranju kulture, kao njen sastavni dio. Tu nam još uvijek ostaju praznine prekrivene zaboravom, iako je bilo kulturnih manifestacija koje su pokazale veliku stvaralačku snagu podravskog čovjeka i izlazile izvan lokalnih i regionalnih okvira. To pravilo pogotovo vrijedi ako se radi o nekom manjem mjestu gdje su svakodnevni životni problemi i materijalne mogućnosti potiskivale pisanu riječ koja tako nije mogla zabilježiti ono što se pred novim ritmom vremena povlačilo, a bilo je sastavni dio života i rada čovjeka. Da svako pravilo može imati iznimke dokazuju i dvije vrijedne edicije, po koncepciji potpuno oprečne, ali po svrsi iste. Jedna od njih izdana je u Virju i nosi naziv: »Virje na razmeđu stoljeća« — Zbornik I, Virje, 1981, dok druga izlazi iz štampe u rujnu 1982. g. pod nazivom »Spomenica sela Kalinovac«. Edicija »Virje na razmeđu stoljeća«, za razliku od »Spomenice sela Kalinovac«, zamišljena je kao zbornik radova pa se može očekivati, kako su izdavači zamislili, da se izdaju i druge knjige, prema financijskim mogućnostima i interesu publike. Izdavač knjige je Zavijačni muzej Virje, uz redakcijski kolegij: Martin Berta, inž. Josip Ljubić, Martin Matišin, Martin Mihalđinec, Milan Nađ, Petar Petrićec i prof. Ivan Senjan. Njima se pridružuje niz autora vrijednim priložima koji nam barem dijelom osvjetljavaju kulturno-povijesna zbivanja naprednog sela Virja na razmeđu stoljeća, prelaza XIX u XX st.

U predgovoru s pravom naglašava Martin Mihalđinec da je cilj Zbornika otrgnuti zaboravu mnoge običaje, kulturnu djelatnost i tradiciju Virja, mjesta sa stogodišnjom tradicijom knjižnice i čitaonice. Virje ima i vrijednu muzejsku zbirku, jednu od najbogatijih u srednjoj Podravini, nastalu podrškom nekolicine kulturnih zanesenjaka. Ona je postala čuvar događaja, običaja i društvenih zbivanja, raznolikih i vrlo interesantnih, na razmeđu stoljeća. U spomenu-

tom Zborniku veći prostor dobila je prošlost Virja, ali nisu zanemareni ni sadržaji vezani uz socijalističku Jugoslaviju.

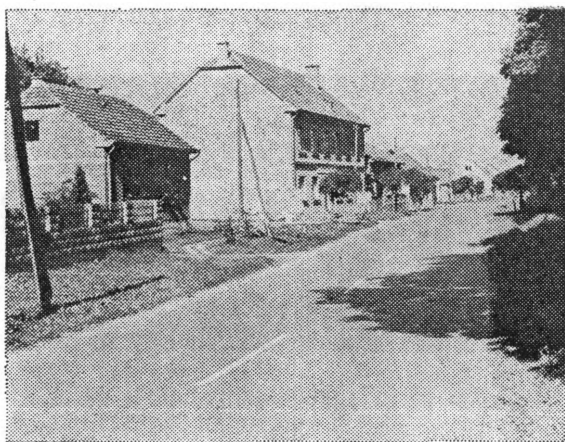
U članku »Razvoj narodne vlasti u Virju«, Martin Matišin je dobro konstatirao da se u toku NOB-a nije samo rušilo, nego se i izgrađivalo novo društveno uređenje i stvarala nova socijalistička vlast. Utvrdio je da je između 20. i 30. ožujka 1943. formiran Mjesni NOO Virje, da bi kasnije bio proširen i dobio naziv Općinski NOO. Uz popis aktivista NOO Virje, vrijednost je njegovog napisa što je uspio dati prikaz razvoja narodne vlasti u skladu s ustavnim promjenama do današnjeg dana.

Isti autor je prikazao rad Mjesne zajednice Virje u napisu kojim se mogu sagledati aktivnosti mještana Virja kroz čitav poslijeratni period.

Ing. Josip Ljubić u članku »Gospodarska bratovština« s uspjehom je prikazao osnivanje »Gospodarske bratovštine« u Virju koja je osnovana 17. studenoga 1867. god. Cilj osnivanja je bio podizanje i poboljšanje gospodarskog stanja okolice Virovske satnije uopće. Virje je tada bilo u sastavu Vojne krajine gdje je seljak bio objekt eksploatacije, a živio je po komandi koja ga je vodila do smrti, ali nikada nije pitan od čega i kako živi. On je konstatirao da društvena previranja i djelomično ukidanje kmetstva u Hrvatskoj 1848. nisu mimoišli ni Vojnu krajinu. Značaj njegovog napisa je u tome što je osvijetlio život, mentalitet čovjeka i njegovu djelatnost, povezujući privredne odnose s povijesnim razvojem.

Miroslav Dolenc-Dravski, služeći se pretežno dokumentarnom građom, prikazao je u članku »Nekoliko naznaka o podjeli imovine u obiteljskim zadrugama u Virju« događaje vezane uz diobu obiteljskih zadruga nakon ukinuća Vojne krajine 1871. god. Slijedeći dokumente kako su se dijelile zadruge u kojima je pater familias imao neograničenu vlast, uvodi nas u potrebe koji su zahvatili Virje na razmeđu stoljeća.

U napisu prof. Stjepana Krčmara »Tiskare i izdavačka djelatnost u Virju« doznajemo da je osnovana tiskara u Virju 1892. god. To je samo sedam godina nakon koprivničke tiskare. Njen

Sl. 1. Selo Virje

vlasnik bio je Perislav Ljubić. Prve novine u Virju počele su izlaziti 1893. god. i zvale su se »Podravac«. Izdavačka djelatnost u virovskim tiskarama nije zanemarena, pa se tiskaju osim novina i knjige, brošure, tiskanice, plakati. Tiskara je opravdala postojanje i pokazala brigu domaćih ljudi za knjigu i kulturu.

Miroslav Dolenc-Dravski u napisu »Zaspali su mlinovi na Zdelji i Dravi« na nostalgican način upoznaje nas s mlinovima na Zdelji i Dravi koji su imali i privredno značenje, a danas ih više nema.

I ostali radovi dobro su odabrani i imaju svoje opravdanje. To su u prvom redu radovi: Franje Radojice: »Zidarsko-tesarska radnja 'Gradnja' i projektni biro 'Prostor'; Magice Matonićnik: »Društvo 'Naša djeca' Virje« gdje je uz uspjehe i rad Društva »Naša djeca« priložila i lijepu foto-dokumentaciju.

Osnivanje i rad Muzeja u Virju osvijetlio je Martin Matišin. Muzej je osnovan 1977. god., a muzejska zbirka datira od 1952. god.

U portretima poznatih Virovaca dobro je što su obuhvaćene ličnosti starije i mlađe generacije, ali vezane uz NOB. To su: Roza Sinković, Petar Ljubić, Martin Berta i Treza Levaković-Čizmešinkin. Time je dobivena preglednost, a poznati Virovci dobit će vjerojatno mjesto u drugim brojevima.

Na kraju Zbornika donijeta je »Povelja kralja Leopolda II o dodjeli plemstva virovskom vojvodi Miholju Knezoviću ili Kneževiću 18. rujna 1659. god.«, »Odluka o izboru Josipa Broza Tita, predsjednika FNRJ, za počasnog građanina općine Virje« 26. travnja 1962. god, te Pjesme Petra Petrićeca.

Iako Zbornik nije raskošno opremljen, tehnička i likovna oprema je štedljivo solidna, sa slikom na naslovnoj strani »Pogled na Virje« Franje Viktora Šignjara.

Bez obzira na neke neujednačenosti tekstova, Zbornik radova »Virje na razmeđi stoljeća« upoznaje nas dijelom s kulturno-povijesnim prilikama u Virju na prijelazu iz XIX u XX st. U kulturi ponekad i provincija dobiva novi smisao ako se otmu zaboravu sadržaji iz kulturno-povijesne baštine.

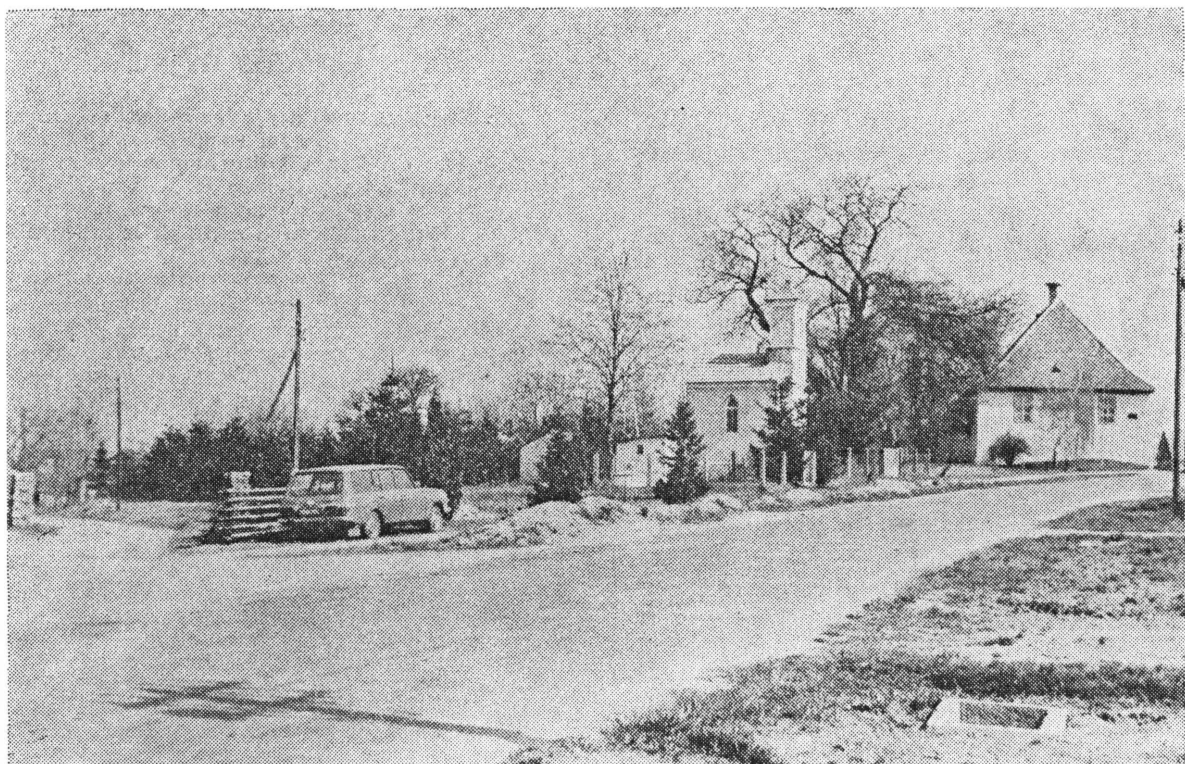
Interesantno je da su uz SIZ za kulturu Đurđevac u financiranju sudjelovale i radne organizacije iz Virja i Đurđevca što nam je potvrda da radni ljudi hoće odvojiti dinar za financiranje kulture, ako postoji za to opravdanje.

»Spomenica sela Kalinovac« po svojoj koncepciji sasvim je drukčija od Zbornika »Virje na razmeđi stoljeća«, iako ima istu namjenu. Razlika je u tome što su izdavači, iza kojih stoji Mjesna zajednica Kalinovac, pokušali dati cjelovit prikaz mjesta od postanka do najnovijih dana. To je bio težak i ambiciozan posao u koji je uloženi velik trud. Ideja je potekla od Mate Dominkovića i Luke Miklića još 1969. god. koji su inicirali izdavanje Biltena broj 1 i 2 lokalne publikacije Mjesne zajednice Kalinovac. Nadovezujući ideju na rad seljaka Ivana Aurera koji je izdao još 1938. god. »Spomenicu sela Kalinovac«, angažiran je veliki broj autora za obradu različitih područja iz kulturno-povijesne prošlosti Kalinovca, ne zanemarujući i gospodarske prilike uz razvoj zadugarstva koje ima veliku tradiciju na tom području.

Već u Aurerovom djelu mogli su se naći mnogi podaci koji bi do sada bili zauvijek propali da on nije vodio bilješke događaja na području Kalinovca.

U povijesnom pregledu, bez obzira što na tom području nisu izvršena sistematska arheološka istraživanja, može se utvrditi na temelju arheoloških nalaza da je na području Kalinovca bio prisutan čovjek od prethistorije. Iz vremena Ilira i Kelta postoje lijepi nalazi od kojih se posebno ističe brončana narukvica.

Teže je ustanoviti postanak mjesta nakon dolaska Slavena. Na temelju nekih izvora moglo bi se zaključiti da najstariji podatak o Kalinovcu potječe iz 1244. god. Ratovi s Turcima ostavili su trag i Kalinovac je najvjerojatnije opustio, kao i sva mjesta do Virovitice u XVI. st. Interesantno je što Ivan Aurer smatra da selo Kalinovac postoji od 1636. god., ali to ne potkrepljuje nekom čvrstom dokumentacijom. Najvjerojatnije se radi o obnovi mjesta nakon što je minula neposredna turska opasnost. Vojna krajina je dala svoj pečat i neki smatraju da je selo podignuto po uzoru na krajiška mjesta za što postoje dokazi. Naziv Kalinovac ima štokavsko obilježje iako u njemu žive kajkavci, što to nas upućuje na došljake koji su naselili ova područja nakon turskih ratova. Teško je utvrditi da li je mjesto dobilo naziv po biljci kalini ili po kalu (blato).

Sl. 2. Kalinovac, Muzej, crkvice i etno-park

Uz brojnu foto-dokumentaciju u »Spomenici sela Kalinovac« nalaze se slijedeći sadržaji:

1. Postanak i razvoj Kalinovca (Čitav povijesni razvoj od najstarijih dana)
2. Kalinovac između prvog i drugog svjetskog rata
3. Učešće Kalinovca u NOB-i (1941—1945)
4. Općinska narodna vlast u Kalinovcu (1941—1945)
5. Mjesna zajednica
6. Organiziranje sela
7. Prosvjeta, kultura, sport
8. Spomenici u selu, spomenici prošlosti i njihovo čuvanje
9. Kretanje stanovništva i komunalni razvoj
10. Zaštićena područja Kalinovca
11. Groblje
12. Svatovski običaji i svadbe u Kalinovcu
13. Sjećanje o Kalinovcu krojača »Mađrola« i drugih
14. Dobrotvorno-obrtničko društvo »Ceh«
15. Košarački pogon
16. Zaselak Batinska
17. Plan rada za 1981.
18. Obaveza stanovnika na uređenju mjesta
19. Plan takmičenja 1978 do 1985. da selo bude najljepše
20. Lituratura i izvori

21. Bilješka o autorima
22. Sadržaj
23. Pogovor
24. Razvoj zadrugarstva
25. Zaključak

Sami autori bili su svjesni da se i pored najbolje volje i truda nije uspjelo u prikupljanju svih potrebnih podataka, iz raznih razloga. Oni bili neophodni da Spomenica bude cjelovita. Smatra se da je potrebno i dalje sakupljati podatke o Kalinovcu putem Biltena kao lokalne publikacije Mjesne zajednice. Ti podaci bi nadopunjavali Spomenicu u daljem toku vremena. Prošlo je više od četrdeset godina od izdavanja Spomenice sela Kalinovac, seljaka Ivana Aurerera i trinaest godina kako je inicirana ideja Mjesne zajednice za izdavanje Spomenice sela Kalinovac čija realizacija je bila povjerena određenom odboru od 13 članova još 1969. god.

Ako ona ima svrhu da se sagleda kulturno-povijesni razvoj jednog malog mjesta i dade poticaj, kako su izdavači naveli, da selo bude najljepše u Podravini, ona time ispunjava svoju svrhu.

Ova dva primjera uz dvije vrijedne edicije Mjesne zajednice Virje i Kalinovac upućuju nas da provincija ne treba biti uvijek »iza ugla«, kako se to obično misli.